

Individualna procena – Ulaz u pravosuđe usmereno na dete

Ključni pojmovi i česta pitanja

Decembar 2021. godine

Focus
Working together
for children in criminal
proceedings

Projekat FOKUS sufinansira Program Evropske unije za prava, jednakost i državljanstvo (2014 – 2020)

Odricanje od odgovornosti

Sadržaj dokumenta *Individualna procena – Ulaz u pravosuđe usmereno na dete* Ključni pojmovi i česta pitanja odražava isključivo stavove autora koji je jedini za njih odgovoran. Evropska komisija ne prihvata bilo kakvu odgovornost za moguće korišćenje informacija koje on sadrži.

Sadržaj

Zahvalnost.....	4
O projektu FOKUS	5
Uvod.....	7
Ključni pojmovi i česta pitanja	8
1. Šta su individualne procene okolnosti i potreba dece uključene u krivični postupak?	8
2. Zašto je važno sprovesti individualne procene dece?	8
3. Koji je obim individualnih procena dece?.....	8
4. Gde i kada u toku krivičnog postupka se sprovede individualne procene okolnosti i potrebe dece?	9
5. Ko učestvuje u postupku individualne procene okolnosti i potreba dece?	10
6. Koji su standardi kvaliteta za individualnu procenu dece razvijeni u okviru projekta FOKUS?	10
7. Kako ove standarde kvaliteta mogu da koriste praktičari?.....	11
8. Šta znači „holistička i sveobuhvatna“ individualna procena?.....	12
9. Šta je inkluzivna individualna procena?	12
10. Šta znači participatorna individualna procena?.....	13
11. Šta je proces individualne procene „usmeren na dete i osetljiv na potrebe deteta“?	13
12. Šta znači „kontinuirano i blagovremeno“?	14
13. Šta znači „multidisciplinarno i kolaborativno“?	14
14. Šta je „kvalitet“ i kako se može garantovati?	14
15. Šta su „odgovarajući resursi/održivost“?.....	15
16. Šta znači „usmerenost na uticaj“?.....	15
17. Šta znači „usmerenost na napredak“?.....	15
18. Koju ulogu može da ima restorativna pravda u postupku individualne procene dece?	16

Zahvalnost

Ovaj dokument **Individualna procena – Ulaz u pravosuđe usmereno na dete: Ključni pojmovi i česta pitanja** je izrađen u okviru projekta FOKUS i predstavlja deo **FOKUS alata i resursa**. Dokument sadrži spisak odgovora na najčešća pitanja koja se odnose na procese individualne procene koja se koristi za procenu okolnosti i potreba dece uključene u krivični postupak - u svojstvu žrtava i osumnjičenih i/ili optuženih za izvršenje krivičnog dela. Ovaj dokument je namenjen profesionalcima koji rade sa decom u pravosudnom sistemu i pruža im kratka objašnjenja ključnih pojmova.

Silvija Randaco, ekspertkinja za maloletničko pravosuđe, preuzela je vodeću ulogu u izradi ovog dokumenta sa pitanjima i odgovorima, uz dragocen doprinos ekspertkinja Rebeke O'Donel (Child Circle), Anemike Voltuis, istraživačice, medijatorke i trenerkinje, Mariame Dialo, regionalne menadžerke programa za pristup pravdi Regionalne kancelarije Terre des hommes za Evropu, i Orinde Đoni, regionalne koordinatorke projekta FOKUS.

0 projektu FOKUS

FOKUS¹, projekat koji finansira Evropska unija (2020 – 2022), usmeren na promovisanje i podržavanje ispunjenja obaveza koje propisuje EU u pogledu sprovođenja **individualnih procena potreba i okolnosti dece uključene u krivični postupak, bilo da li su žrtve, optuženi ili osumnjičeni**. Ove obaveze su utvrđene u tri direktive EU koje se odnose na borbu protiv seksualnog zlostavljanja i eksploatacije dece², prava žrtava³ i procesne zaštitne mere⁴, prenete u nacionalno pravo, a ponekad i dopunjene nacionalnim pravom.

Krajnji cilj ovog projekta je da podrži pravosuđe usmereno na dete i da obezbedi da deca u kontaktu sa zakonom, bilo da su žrtve ili optužena, dobiju individualizovani tretman i da imaju pristup personalizovanoj podršci i odgovorima, uključujući i kroz procese restorativne pravde. Partneri na projektu FOKUS vide sprovođenje **procesa pouzdane i multidisciplinarnе individualne procene kao ulaz u pravosuđe usmereno na dete**. FOKUS je naročito usmeren na sledeće:

1. Stvaranje sistematičnih praksi individualne procene koji se češće primenjuju u slučaju dece uključene u krivični postupak.
2. Izgradnja znanja, kapaciteta i veština profesionalaca koji se bave maloletničkim pravosuđem u vezi sa standardima, alatima, postupcima i procesima u korišćenju multidisciplinarnih individualnih procena dece u krivičnim postupcima.
3. Izgradnja znanja i kapaciteta dece u vezi sa pravima koja imaju u krivičnopravnom sistemu i osnaživanje dece da postanu pokretači promena i zalažu se za pravosuđe usmereno na dete.

Projekat je omogućio učenje kroz međunarodnu razmenu praksi između pet ciljnih zemalja: Bugarske, Grčke, Srbije, Rumunije i Holandije. Partneri na projektu FOKUS su identifikovali raskorak između teorije i prakse sprovođenja individualne procene, odnosno nedostatke koji su rešavani tako što su profesionalcima pruženi novi, praktični alati i resursi za primenu i sistematizovanje procesa i prakse individualne procene u njihovim zemljama.

Glavni FOKUS alati i resursi koji su izrađeni su sledeći:

1. FOKUS standardi: pružaju vodeće principe za sprovođenje individualnih procena za decu koja su uključena u krivični postupak, uključujući poštovanje Povelje o osnovnim pravima i Konvencije UN o pravima deteta (alat)
2. Alat za samostalno razmatranje primene FOKUS standarda: prati FOKUS standarde i pomaže relevantnim akterima i profesionalcima u razmatranju toga kako se standardi primenjuju ili kako se mogu bolje primeniti u njihovoj praksi ili u nacionalnim sistemima (alat)
3. FOKUS - Alat za mapiranje: pomaže relevantnim akterima da preispitaju situaciju u pogledu razvoja procesa individualne procene (alat)

¹ <https://tdh-europe.org/our-work/focus-on-my-needs-working-together-for-children-in-criminal-proceedings-/7144>

² Direktiva 2011/93/EU o borbi protiv seksualnog zlostavljanja i seksualne eksploatacije dece i dečije pornografije.

³ Direktiva 2012/29/EU o uspostavljanju minimalnih standarda o pravima, podršci i zaštiti žrtava krivičnih dela.

⁴ Direktiva (EU) 2016/800 o procesnim zaštitnim merama za decu koja su osumnjičena ili optužena u krivičnom postupku.

4. FOKUS - Referentna tabela napretka: pomaže relevantnim akterima da identifikuju radnje za postizanje poboljšanja (alat)
5. FOKUS - Alat za planiranje pilotiranja: pomaže relevantnim akterima da planiraju aktivnosti pilotiranja kako bi poboljšali procese individualne procene (alat)
6. FOKUS - Rezime istraživanja individualnih procena dece u Evropi (resursi)
7. Međunarodni standardi ljudskih prava koji se primenjuju na prakse individualne procene (resursi)
8. Pitanja i odgovori o individualnoj proceni – Ulaz u pravosuđe usmereno na dete: ključni pojmovi i česta pitanja (resursi).
9. Materijali za podizanje kapaciteta na projektu FOKUS: priručnik za obuku, tehnički interfejs platforme i modul za e-učenje.

Uvod

Dokument sadrži spisak odgovora na najčešća pitanja koja se odnose na procese individualne procene koja se koristi za procenu okolnosti i potreba dece uključene u krivični postupak - u svojstvu žrtava i osumnjičenih i/ili optuženih za izvršenje krivičnog dela.

Ovaj dokument je namenjen profesionalcima koji rade sa decom u pravosudnom sistemu i pruža im kratka objašnjenja ključnih pojmova. Cilj je da im se pruže smernice o tome kako da direktno sprovode individualne procene dece ili da promovišu individualne procene. Na kraju, ovaj alat ima za cilj da podrži profesionalce da se zalažu za promenu u obezbeđivanju da se individualne procene sprovode na najadekvatniji način, i da tako otvore vrata pravičnom pristupu pravdi za svu decu.

Ključni pojmovi i česta pitanja

1. Šta su individualne procene okolnosti i potreba dece uključene u krivični postupak?

Individualne procene dece uključene u krivični postupak su pouzdani, multidisciplinarni, participatorni postupci i instrumenti. Ove procene profesionalcima koji rade sa decom uključenom u krivični postupak pružaju sve informacije koje su im potrebne za pružanje najprikladnije pomoći detetu. Takođe pružaju neophodnu podršku donosiocima odluka, omogućujući im da postupaju u najboljem interesu deteta u konkretnim slučajevima.

Individualne procene omogućuju profesionalcima da svakom detetu pruže odgovarajuću i individualizovanu podršku na koju ima pravo. Kada je dete uključeno u krivični postupak, bilo kao žrtva ili osumnjičeni i/ili optuženi, relevantni profesionalci u oblasti prava i zaštite dece treba da istraže razne aspekte detetovog života, te da identifikuju njegove snage i ranjivosti. Individualne procene su postupci i instrumenti koji tome služe.

2. Zašto je važno sprovesti individualne procene dece?

Pre svega, države imaju zakonsku obavezu da sprovedu individualnu procenu kada je dete uključeno u krivični postupak kao žrtva i kao osumnjičeni/optuženi. Konvencije UN i pravo EU propisuju opšte obaveze u pogledu sprovođenja individualnih procena. Nacionalno pravo i praksa stoga moraju da obezbede njihovu pravilnu primenu u različitim modelima nacionalnih krivičnih postupaka i postupaka zaštite dece.

Važno je i to što pravilno sprovedeni postupci individualne procene deci otvaraju put do pravičnih postupaka prilagođenih deci, jer će obezbediti da svako dete ima pristup pravima i procesnim zaštitnim merama na koje ima pravo. Individualna procena je temelj za ostvarivanje pravosuđa usmerenog na dete, jer omogućava profesionalcima da se usredsrede na potrebe i snage deteta. Individualne procene su takođe ključna mera zaštite od diskriminacije i pomažu u tome da se svoj deci garantuje da će dobiti usluge podrške koje su im dostupne. Zahvaljujući pouzdanim, multidisciplinarnim individualnim procenama, deca uključena u krivični postupak mogu da pristupe individualizovanoj pomoći i podršci koje su u najvećoj mogućoj meri prilagođene njihovim potrebama i najboljim interesima.

3. Koji je obim individualnih procena dece?

Prilikom individualnih procena treba uzeti u obzir detetovu ličnost i zrelost, detetovu ekonomsku, socijalnu i porodičnu situaciju i sve specifične ranjivosti, kao i detetove snage i potrebe.

Za decu koja su osumnjicena i/ili optuzena u krivicnom postupku, Direktiva 2016/800/EU⁵ predviđa sledeće:

- ◆ Obim i detaljnost procene se mogu razlikovati u zavisnosti od okolnosti slučaja, mera koje se mogu preduzeti ako se dete proglašeno krivim za navodno krivično delo i od toga da li je dete u nedavnoj prošlosti bilo predmet individualne procene.
- ◆ U ovim slučajevima individualna procena se sprovodi i radi procenjivanja svrsishodnosti i delotvornosti bilo kojih mera predostrožnosti u vezi sa detetom i radi donošenja bilo koje odluke ili odlučivanja o pravcu delovanja u krivičnom postupku, uključujući i prilikom odmeravanja kazne.
- ◆ Države članice obezbeđuju da se uzmu u obzir posebne potrebe dece u pogledu obrazovanja, obuke i socijalne integracije.

Za decu žrtve u krivičnom postupku, Direktiva 2012/29/EU⁶⁷ i Direktiva 2011/36/EU⁸ upućuju na sledeće:

Treba uzeti u obzir posebne okolnosti svakog pojedinačnog deteta žrtve, uključujući detetove stavove, potrebe i brige. Cilj individualne procene je naročito da se utvrdi stepen rizika od sekundarne i ponovne viktimizacije, zastrašivanja i osvete, kao i koje su posebne mere zaštite potrebne. U postupku individualne procene treba uzeti u obzir:

- ◆ Lične karakteristike žrtve, kao što su njegova ili njena starost, pol, rodni identitet i rodno izražavanje, etnička pripadnost, rasna pripadnost, religijsko ubeđenje, seksualna orijentacija, zdravstveno stanje, invaliditet, rezidentni status, poteškoće u komuniciranju, veza sa učiniocem krivičnog dela ili zavisnost od njega i detetova prethodna iskustva u vezi sa krivičnim delima.
- ◆ Vrsta ili priroda krivičnog dela i okolnosti pod kojim je ono izvršeno, na primer da li se radi o krivičnom delu motivisanom mržnjom, predrasudama ili diskriminacijom, ili je u pitanju seksualno nasilje, nasilje u intimnim partnerskim odnosima, da li se izvršilac krivičnog dela nalazio u poziciji kontrole, da li žrtva ima prebivalište u kraju sa visokom stopom kriminala ili u kraju pod snažnim uticajem neke kriminalne bande, ili da li se država porekla žrtve razlikuje od države članice u kojoj je izvršeno krivično delo.

4. Gde i kada u toku krivičnog postupka se sprovode individualne procene okolnosti i potrebe dece?

Individualna procena se odvija u prostorijama prilagođenim deci što ranije. Međutim, procenu treba ažurirati, jer sama procena doprinosi radnjama tokom čitavog krivičnog postupka i nakon njega. Najbolje bi bilo da se sprovodi u trenutku ili ubrzo nakon trenutka detetovog prvog kontakta sa organima za sprovođenje zakona ili

⁵Direktiva 2016/800/EU o procesnim zaštitnim merama za decu koja su osumnjicena ili optuzena u krivičnom postupku, član 7. st. 3. i 4.

⁶Direktiva 2012/29/EU o uspostavljanju minimalnih standarda o pravima, podršci i zaštiti žrtava krivičnih dela, član 22. st. 1. i 4, tačka 55.

⁷Direktiva 2011/92/EU o borbi protiv seksualnog zlostavljanja i seksualne eksploatacije dece i dečije pornografije, član 19. stav 3.

⁸Direktiva 2011/36/EU o sprečavanju i borbi protiv trgovine ljudima i zaštiti žrtava, član 12. st. 3. i 4, čl. 13, 14.

socijalnim radnicima zbog krivičnog dela. Kao što je propisano zakonom, treba da bude moguće podići optužnicu ako ne postoji individualna procena pod uslovom da je to u najboljem interesu deteta.

Treba da postoji sistem koji omogućuje da profesionalci koji rade sa decom ažuriraju individualnu procenu. Takođe treba uspostaviti sistem koji će omogućiti periodično praćenje radi provere da li je došlo do promena u detetovim okolnostima i situaciji. U slučaju dece žrtava i dece koja su osumnjičena i/ili optužena u krivičnom postupku, ako se elementi koji čine osnovu individualne procene znatno promene, procenu treba ažurirati.

5. Ko učestvuje u postupku individualne procene okolnosti i potreba dece?

Svako dete uključeno u krivični postupak - bilo kao žrtva ili kao osumnjičeno ili optuženo lice, treba da ima koristi od participatornog postupka individualne procene potreba koji sprovodi kvalifikovano osoblje primenjujući što više multidisciplinarni pristup. Po potrebi, nosilac roditeljske odgovornosti ili druga odgovarajuća odrasla osoba treba da budu prisutni tokom individualne procene kako bi detetu pružili potrebnu podršku.

Nadležni organi u svakoj zemlji odgovorni su za sprovođenje pravilne, pouzdane individualne procene, uz garantovanje saradnje svih organa i profesionalaca koji rade u najboljem interesu dece. Profesionalci iz različitih oblasti treba da budu uključeni u individualne procene. Njihovo uključivanje garantuje detaljnu procenu detetovih karakteristika i okolnosti, uključujući sve komunikacijske ili kognitivne poteškoće koje bi mogle da ometu razumevanje deteta i njegovo smisljeno učešće.

Profesionalci koji su uključeni u individualne procene ili za njih zainteresovani mogu da budu, između ostalih: policijski službenici, advokati, socijalni radnici, tužioci, sudije, službenici koji sprovode forenzički intervju, probacioni službenici, zdravstveni radnici (uključujući doktore i psihologe), lica koja rade u pritvorskim centrima, lica koja rade u institucijama u koje se upućuju deca i lica koja se bave pružanjem usluga deci.

6. Koji su standardi kvaliteta za individualnu procenu dece razvijeni u okviru projekta FOKUS?

Standardi kvaliteta projekta FOKUS sastoje se od 10 glavnih vodećih principa za sprovođenje individualnih procena okolnosti i potreba dece koja su uključena u krivični postupak u skladu sa zakonodavstvom EU.

Oni predstavljaju temelje za poboljšanje razvoja i primene nacionalnih procesa i praksi individualne procene usmerenih na dete. To su opšti standardi zasnovani na ljudskim pravima koje treba da ispune postupci nacionalne individualne procene, bez obzira na razlike u modelima i pristupima u različitim zemljama. Zamišljeno je da se standardi koriste u kontekstu različitih nacionalnih modela, da budu fleksibilni i da pomognu u praktičnom napretku, a ne da predstavljaju apstraktne smernice. Standardi služe za podršku nadležnim

organima i praktičarima u razvoju postupaka za sprovođenje individualnih procena i za njihovo sprovođenje u skladu sa dečjim pravima i za obezbeđivanje da prava i potrebe dece budu ispunjeni.

Deset standarda kvaliteta koji su razvijeni u okviru projekta FOKUS su:

1. Holistički i sveobuhvatno
2. Inkluzivno
3. Participatorno
4. Proces usmeren na dete i osetljiv na potrebe deteta
5. Kontinuirano i blagovremeno
6. Multidisciplinarno i kolaborativno
7. Kvalitet
8. Odgovarajući resursi/održivost
9. Usmerenost na uticaj
10. Usmerenost na napredak

7. Kako ove standarde kvaliteta mogu da koriste praktičari?

Standardi kvaliteta se mogu koristiti kontinuirano. Oni omogućavaju postepeni napredak, a mogu služiti i kao okvir za dalju razmenu nacionalnih postupaka. Mogu se koristiti sa pratećim dokumentom Alat za samoprocenu, izrađenim u okviru projekta FOKUS, koji omogućuje profesionalcima da vide u kojoj meri njihova sopstvena praksa i uloga mogu doprineti ispunjenju standarda.

Naročito, standardi kvaliteta razvijeni u okviru projekta FOKUS mogu se koristiti na razne načine, uključujući sledeće:

- ◆ Podizanje svesti o obavezama individualne procene
- ◆ Pružanje podrške profesionalcima u proceni u kojoj meri su razvijeni postupci i instrumenti individualne procene u zemlji i koja bi poboljšanja mogla da budu potrebna (videti takođe Alat za utvrđivanje situacije u pogledu razvoja sistema individualne procene i Referentna tabela napretka)
- ◆ Pružanje podrške profesionalcima da rade zajedno na izgradnji procesa individualne procene
- ◆ Pružanje podrške profesionalcima u razvoju ili korišćenju alata individualne procene
- ◆ Pružanje podrške profesionalcima za zajednički rad
- ◆ Pružanje podrške pojedincima u ostvarivanju efektivnije uloge u sprovođenju individualnih procena, doprinošenju individualnim procenama i njihovom korišćenju
- ◆ Obuka profesionalaca o korišćenju alata za individualnu procenu
- ◆ Pružanje podrške za praćenje postupaka individualne procene
- ◆ Pružanje podrške relevantnim akterima u razmeni znanja i informacija među različitim zemljama
- ◆ Pružanje korisnog okvira za razmenu značajnih nacionalnih praksi. Ako se periodično revidiraju, mogu se koristiti za akumuliranje dobrih praksi.

8. Šta znači „holistička i sveobuhvatna“ individualna procena?

Sva deca koja učestvuju u krivičnom postupku imaju koristi od individualne procene svih njihovih okolnosti u svrhu preduzimanja neophodnih mera kako bi se ispunile sve njihove potrebe tokom krivičnog postupka i postupka zaštite i dobrobiti dece u vezi sa krivičnim delom.

Prava i potrebe deteta se procenjuju od samog početka. Procena takođe služi da se obezbedi da deca mogu da pristupe svom pravu na sudske postupke prilagođene deci i sve neophodne mere socijalne zaštite i obrazovanja.

Shodno tome, procena treba da:

- ◆ uzme u obzir ukupne okolnosti deteta
- ◆ bude usmerena na sve relevantne odgovornosti države prema detetu u vezi sa pitanjem zbog kojeg se pokreće postupak (krivično pravosuđe/zaštita deteta)
- ◆ nastoji da obezbedi da se mogu pravilno proceniti sve potrebne mere za ispunjenje potreba i ostvarivanje prava deteta (holistički i sveobuhvatan pristup).

Naročito treba uzeti u obzir ličnost i zrelost deteta, detetovu ekonomsku, socijalnu i porodičnu situaciju i sve specifične ranjivosti.

9. Šta je inkluzivna individualna procena?

Proces sprovođenja i korišćenja individualnih procena treba da bude prilagođen po potrebi tako da se mogu uzeti u obzir potrebe sve dece, bez obzira na njihov uzrast, nacionalnost, lične okolnosti ili karakteristike.

Deca u krivičnom postupku mogu da budu predmet diskriminacije, u zavisnosti od njihovih individualnih karakteristika ili socijalnih okolnosti. Nijedno dete ne treba da bude isključeno iz postupka individualne procene na osnovu ličnih karakteristika ili socijalnih okolnosti. Naime, individualna procena je alat kojim se obezbeđuje da se u postupku na odgovarajući način uzmu u obzir detetove specifične okolnosti. Takve procene mogu i da pomognu da se identifikuju konkretne poteškoće ili ranjivosti dece.

Isto tako, individualne procene se moraju prilagoditi po potrebi da bi se uzele u obzir specifične potrebe dece. U nekim slučajevima, proces individualne procene može zahtevati dodatnu ekspertizu ili dodatne izvore informacija. Na primer, za dete sa posebnim potrebama može da bude potrebno uključivanje posebne podrške tokom procene ili za dete migranta može da bude potrebna pomoć prevodioca ili kulturnog medijatora.

10. Šta znači participatorna individualna procena?

Pružanje deci informacija, podrške i pomoći osnažuje ih da pristupe svojim pravima. To se može postići tako što ćete ih angažovati, saslušati, uzeti u obzir njihove stavove i dobiti njihovu saglasnost. Postupak individualne procene treba da služi kao glavno sredstvo za obezbeđivanje učešća deteta u krivičnim postupcima u celini i pristupa procesnim zaštitnim merama koje treba da budu uspostavljene za njih.

Da bi se detetu obezbedila mogućnost da učestvuje u individualnom postupku, dete treba da dobije informacije i savete o tom postupku. To obuhvata pravnu pomoć detetu, naročito ako procena obuhvata sve okolnosti koje bi mogle da budu relevantne za presuđivanje o krivičnoj odgovornosti deteta. Uključuje podršku nezavisnog staratelja u slučajevima kada postoji sukob interesa sa roditeljima ili ako nijedan roditelj nije prisutan.

Treba tražiti saglasnost od deteta za učešće u individualnoj proceni, a dete treba da ima pravo da ne učestvuje u individualnoj proceni ako to ne želi.

Individualne procene detetovih okolnosti ne narušavaju pravo deteta na odbranu, uključujući pravo na odbranu ćutanjem. Pravni savetnici treba da budu uključeni u postupak kao zaštitna mera. Treba da postoje mere zaštite podataka radi čuvanja privatnosti deteta. Treba jasno tražiti stavove deteta o ključnim elementima procene. Rezultate procene treba podeliti sa detetom na način koji odgovara njegovom uzrastu i sposobnosti razumevanja.

11. Šta je proces individualne procene „usmeren na dete i osetljiv na potrebe deteta“?

Individualna procena treba da se odvija na način koji je usmeren na potrebe deteta (npr. ako je to moguće, u prostorijama koje su prilagođene deci). Procena treba da bude po meri deteta i treba da se koristi jezik razumljiv deci, uz izbegavanje žargona i obezbeđivanje sredstava koja odgovaraju karakteristikama i ranjivostima deteta. U svim stvarima koje se odnose na dete, treba prvenstveno uzeti u obzir najbolji interes deteta.

Ovo su neki praktični elementi koji mogu da pomognu da individualna procena bude više usmerena na dete:

- ◆ Obezbedite da prostorija u kojoj se sprovodi individualna procena bude prilagođena deci (izbegavajte zastrašujuće okruženje)
- ◆ Obezbedite da se pri određivanju vremenskog rasporeda individualne procene uzmu u obzir detetove okolnosti (vreme održavanja intervjua, pauze itd.)
- ◆ Uključite profesionalce obučene u oblasti razvoja deteta, prava deteta i komunikacije dece. Izbegavajte primenu agresivnih tehnika
- ◆ Obezbedite odgovarajuću podršku za dete, uključujući roditelje, staratelje i članove porodice po potrebi
- ◆ Pre svega, vodite računa o najboljem interesu deteta: npr. preduzmite mere za njihovu emocionalnu dobrobit

12. Šta znači „kontinuirano i blagovremeno“?

Individualnu procenu treba sprovesti što pre je to moguće, a možda će biti potrebno i da se ažurira. Sama procena doprinosi radnjama tokom čitavog krivičnog postupka i nakon njega. Najbolje je individualnu procenu obaviti u ranoj fazi kako bi se utvrdilo koje je postupke potrebno sprovesti i koje su mere zaštite deteta potrebne. Procenu takođe treba ažurirati ukoliko se promene detetove okolnosti. Ovo je važno zato što se događaji u životu dece mogu brzo promeniti, te ih treba razmotriti. To zahteva praćenje svih promena u detetovim okolnostima na odgovarajući način.

Individualne procene treba da budu dostupne za blagovremenu upotrebu u namenjene svrhe. Treba ih koristiti kontinuirano kako bi se pokrile različite faze sudskog postupka. Individualne procene treba uzeti u obzir prilikom svakog odlučivanja i primene relevantnih mera.

13. Šta znači „multidisciplinarno i kolaborativno“?

Multidisciplinarni pristup obezbeđuje da različita znanja i veštine doprinesu individualnoj proceni detetovih okolnosti i potreba. To omogućuje da se različite dimenzije detetovih okolnosti razmotre na odgovarajući način. Multidisciplinarni pristup omogućuje identifikaciju svih poteškoća ili ranjivosti sa kojima se dete suočava. Na primer, zdravstveni radnik treba da bude u stanju da utvrdi da li dete ima kognitivne poremećaje ili poremećaje ličnosti koji ponekad nastaju zbog traumatskih povreda mozga. Ovo ima ogroman uticaj na interakciju deteta sa krivičnopravnim sistemom, jer toj deci može biti potrebna neurorehabilitacija. Identifikovanje ovog tokom postupka individualne procene verovatno će biti značajan korak u postupku kako za dete tako i za pravosudni sistem.

Ovaj postupak treba da obezbedi da rezultat individualne procene može da doprinese svim različitim procesima u koje je dete uključeno i da bude relevantan za rad različitih profesionalaca koji imaju odgovornosti u vezi sa detetovom situacijom tokom krivičnopravnog postupka ili koje iz njega proizlaze. Osposobljavanje ovih profesionalaca za saradnju omogućava holistički i efikasan pristup. Takođe obezbeđuje da dete ne mora da se podvrgava ponavljanju postupaka procene, čime se rizikuje pogoršanje traume i drugih ranjivosti.

14. Šta je „kvalitet“ i kako se može garantovati?

Da bi se najbolje razumela deca i njihove potrebe, na svim nivoima mora biti uključeno pravilno kvalifikovano i posebno obučeno osoblje. To obuhvata profesionalce sa kvalifikacijama povezane sa razvojem dece i dečjom psihologijom. To takođe znači da je osoblje prošlo obuku o pravima dece i komunikaciji sa decom. Najbolje bi bilo da obuka bude multidisciplinarna i da se sprovodi redovno. Pored toga, sistem treba urediti tako da se obezbedi redovno angažovanje ovog kvalifikovanog i obučenog osoblja. Sa praktične tačke gledišta, to bi zahtevalo sledeće:

- ◆ Posebne kvalifikacije ili iskustva koja moraju imati profesionalci koji sprovode procene

- ◆ Uključivanje velikog spektra profesionalaca
- ◆ Obuku za policiju, socijalne radnike, advokate, sudije i medijatore
- ◆ Dovoljan obim obuke (dečja prava, razvoj deteta itd.)
- ◆ Redovnu obuku u skladu sa visokim standardima kvaliteta
- ◆ Angažovanje tima profesionalaca specijalizovanih za pitanja koja se odnose na decu
- ◆ Postoji redovni stručni nadzor ili nadzor među jednakima (interviewing)

15. Šta su „odgovarajući resursi/održivost“?

Individualna procena treba da bude proces za koji su izdvojeni odgovarajući resursi i koji je usredsređen na izgradnju kapaciteta i interagencijsku saradnju. Individualna procena može da bude prilagodljiv korak, a njen obim može da bude srazmeran posebnim okolnostima u kojima se dete nalazi, što znači da će se nivo ulaganja resursa razlikovati od slučaja do slučaja. Šire gledano, sistem za sprovođenje individualnih procena treba da bude podržan procesom za koji su resursi pravilno izdvojeni. Resursi obuhvataju uključene profesionalce, usluge podrške, alate, kontrolne liste, obuku, ad hoc eksperte, digitalnu tehnologiju za upravljanje slučajevima (ko može da uđe u digitalno okruženje, u koju svrhu ...) i stabilno finansiranje.

16. Šta znači „usmerenost na uticaj“?

Individualna procena se sprovodi kao konkretna mera koja treba da ima konkretne rezultate u pogledu ostvarivanja prava i potreba dece. Individualna procena nije samo ispunjavanje forme. Treba da se koristi prilikom odlučivanja o merama koje bi za decu trebalo preduzeti tokom krivičnog postupka, uzimajući u obzir potrebe i prava deteta (npr. priprema za forenzičke intervjuje i mere za rešavanje rizika od zastrašivanja). Treba da doprinese odlukama o tome koje usluge će biti dostupne deci u oblasti socijalne zaštite, obrazovanja ili zdravstvene zaštite, kao i nizu različitih mera (obrazovne, socijalne, zaštitne, zdravstvene mere itd.). Individualna procena može da ostvari svoj cilj, kako u krivičnopravnom sistemu tako i u postupcima zaštite/dobrobiti dece kroz uključivanje:

- ◆ Različitih službi
- ◆ Različitih profesionalaca
- ◆ Specijalizovanih profesionalaca

17. Šta znači „usmerenost na napredak“?

Redovan pregled iskustava u procesu individualne procene će dovesti do sistemskih poboljšanja u odgovaranju na potrebe dece u krivičnopravnom postupku. Da bi se moglo raditi sa najtačnijim i dobro razvijenim alatima za individualne procene, oni moraju biti pregledani, praćeni i prilagođeni najnovijim standardima. To zahteva

sveobuhvatan sistem delovanja i druga istraživanja, praćenje i prikupljanje podataka. Sveobuhvatan sistem je takođe usredsređen na informisanje javnosti i potrebu da se radi na poboljšanju svesti javnosti o pitanju individualnih procena.

Sledeće doprinosi procesu izgradnje solidnog sistema:

- ◆ Proces individualne procene se redovno preispituje i prati na nivou politike i prakse
- ◆ Napredak u sistemu je definisan
- ◆ Relevantni podaci se prikupljaju i analiziraju
- ◆ Obezbeđena je razmena iskustava među uključenim službama
- ◆ Uspostavljen je sistem rada sa akterima koji imaju interes za individualnu procenu
- ◆ Promoviše se informisanost javnosti
- ◆ Podstiče se učenje iz međunarodne dobre prakse

18. Koju ulogu može da ima restorativna pravda u postupku individualne procene dece?

„Restorativna pravda je pristup rešavanja štete ili rizika od štete kroz angažovanje svih onih koji su pogođeni kako bi se postiglo zajedničko razumevanje i dogovor o tome kako se može popraviti šteta ili nepravda i ostvariti pravda.“

– Evropski forum za restorativnu pravdu

Pravo na individualnu procenu može služiti kao praktična polazna osnova za učešće dece u procesima restorativne pravde, informisanje dece o restorativnoj pravdi i njihovo uključivanje u što ranijoj fazi, ako je moguće. Individualne procene takođe mogu dovesti do restorativnih odgovora u ranim fazama krivičnih postupaka, kako za decu žrtve i osumnjičenu i/ili optuženu decu.

PRATITE NAS

Terre des hommes in Europe

tdh-europe.org

twitter.com/TdhEurope

www.facebook.com/TdhEurope

Terre des hommes Hellas

www.facebook.com/tdh.greece

twitter.com/tdh_greece

Terre des hommes Romania

tdh.ro

www.facebook.com/TdhRomania

Child Circle

www.childcircle.eu

twitter.com/ChildCircle.EU

Child Rights Center, Serbia

cpd.org.rs

www.facebook.com/Centarzapravadeteta

Defence for Children The Netherlands

www.defenceforchildren.nl

twitter.com/DefenceChildren

www.facebook.com/DefenceForChildrenNL

Social Activities and Practice

Institute, Bulgaria

www.sapibg.org/bg

www.facebook.com/sapibg

Projekat FOKUS sufinansira
Program Evropske unije za prava,
jednakost i državljanstvo
(2014-2020)

